

TEATRE NACIONAL
DE CATALUNYA

Llegir el teatre

DECAMERÓ
L'arboricultor, de Perejaume

**PEREJAUME, Treure una marededéu a ballar. Galaxia
Gutenberg, 2018.**

Surto de Barcelona a peu amb una marededéu del segle XIII. Surto el dilluns 27 de juny i torno a Barcelona el dimecres 7 de juliol. El recorregut acaba essent aquest: Museu Nacional d'Art de Catalunya, Museu Marès, Meridiana, Santa Coloma de Gramenet, Besòs, Montcada, la Llagosta, Palau-solità i Plegamans, Caldes de Montbui, Sant Quirze Safaja, serra de Barnils, Puigsagordi, Centelles, els Hostalets de Balenyà, Tona, Museu Episcopal de Vic, Santa Eulàlia de Riuprimer, l'Estany, Santa Maria d'Oló, Avinyó, Cornet, Navàs, Sant Cugat del Racó, Castelladral, Cardona, Museu Episcopal de Solsona, el Miracle, Su, Pinós, Castelltallat, Boixadors, Sant Pere Sallavinera, Santa Maria del Grauet, Castellfollit del Boix, coll de Can Maçana, el Bruc, Collbató, Esparreguera, Martorell, Sant Andreu de la Barca, Llobregat, Sant Joan Despí, l'Hospitalet i Museu Nacional d'Art de Catalunya,

¿I quin és l'assumpte que mou aquesta acció? ¿Hi ha res que em digui: agafa la imatge i posa't en camí? Doncs sí, tota una confusió de coses m'ho diu. Ara bé, aquesta confusió de coses desestima d'assolir cap forma diàfana. L'acció mateixa, així com succeeix, més que no pas representar-se, més que no pas procurar-se una forma determinada, exposa una basta temptativa d'eloqüència. Si més no de moment, siguin quines siguin les formes que adopta, totes li estan bé. Vull dir que l'acció fa —i deixo que faci— com si fos voluntat seva d'anar tan irresolta —voluntàriament inexposable, voluntàriament indocumentada, sense cap obra final d'arribada, sense cap espectador, tampoc, que pugui abastar-ne el recorregut— per si l'acció és capaç, així, d'assolir un major valor conjuratiu.

També aquest camí de text que ara emprenc, amb la imatge de l'acció a coll, es complau en l'errància, en l'esgotament, en les girades de sentit, com qui creu que és gairebé la mateixa cosa portar l'acció endavant i expressar-ho de paraula, com qui creu que és tant o més fidedigne el fet físic d'escriure que no pas el de descriure.

Sigui, doncs. Lliuro el text, tal com va, per si es confia a la capacitat de dir de la mateixa acció, per si s'hi barreja, per si acaba accionant amb ella.

Surto de Barcelona amb una marededéu. Duc la marededéu en una motxilla. La conservadora responsable del préstec ha protegit la talla amb dues capes de tissú, una de neoprè, una altra de paper de bombolles i un darrer envoltori impermeable. Amb l'embolcall, la marededéu ha pres l'aspecte d'una larva. No podré destapar la imatge en tot el trajecte. El contracte d'assegurança i el document de préstec així ho prescriuen. I aquesta forma larvada —tant en el sentit de semiimatge com en el d'imatge seminal— esdevindrà definitiva.

L'itinerari acaba girant entorn dels quatre museus que apleguen el major nombre de marededéus romàniques i gòtiques del país: el Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Marès, l'Episcopal de Vic i l'Episcopal de Solsona. Com sabeu, la museografia ha procurat a aquestes imatges de culte un estatut completament nou. Presentades a l'alçada del ulls de l'observador —o no gaire per damunt— i

protegides per vitrines, alarmes i vigilants, les imatges s'ofereixen a una visualitat el més completa possible. Netes de repintats, de recobriments, es planten tant a la vista com exclusivament a la vista —imbesables, intocables, irreverenciabls—, tan i tan ullades com sense altre contacte possible que el visual.

Ja és ben curiós que la mateixa museografia que les fa així de vistoses, en els trasllats, ocultí en canvi aquestes imatges completament. No ja que les imatges hagin d'anar embolcallades per raons de conservació, sinó que per raons de seguretat han de ser cecs els mateixos recorreguts. És tot el contrari del que passa en el culte tradicional, on les imatges niuen en els seus altars, més aviat enfosquides i resguardades, i en canvi en les desfilades processionals es mostren resplendents i exposadíssimes enmig de grans concurrències.

[...]

No sé com ni per què vaig començar a caminar amb una imatge. Ara sóc a la serra de Barnils. El cel, molt alt i net. El blat, a punt de segar. En realitat persegueixo una obra amb una altra de molt antiga a l'esquena. O potser desplaço una dilació. Potser la imatge que duc a l'esquena és una dilació.

Sabia, en començar, que no pretenia pas de realitzar una obra. I no, no és cap obra això que faig. Hi ha massa desendreç, massa substància d'obra, per ser-ne una. No vull ni saber la matèria mitogràfica que poso en joc.

Negocio constantment amb mi mateix els continguts que endevino: miro de temperar els massa evidents per deixar que, per mica que me'n surtin, es revelin els més amagats. I deixo així que el treball exposi la seva irresolució.

De fet, avanço com si portés la imatge al seu destí: al seu. Cap obra meva, doncs. Tampoc cap pelegrinatge. O potser sí!, però un pelegrinatge ¿a on?, ¿per què? Posar-se a fer passes. ¿És això? Sense documentació gràfica de cap mena. Sense altra imatge que la que traslado, sense altre testimoni que la gent i els amics que trobo pel camí.

En un revolt de la carretera que du a Collsuspina, i com una aparició que em fos, percebo aquest text tot sencer que ja

es presenta, fet i dret, sense saber si explicar-se o callar. ¿L'obra?, ¿ara sí? Però no, un cop més no. No faig estrictament un text. Em nego a viure una acció exclusivament propiciatòria d'un text.

Fer una acció —em dic— perquè em sigui desconeguda, perquè em sigui a mi mateix inimaginable. També hi és, aquest propòsit. Potser per això l'acció mateixa insisteix, cada tant, a demanar-me que cultivi una certa provisionalitat, una certa lleugeresa, una reticència també a explorar-ne els motius, com si ser-ne massa conscient pogués incapacitar-la.

Pel que fa a si escric més obradorament que no pas actuo, potser sí que hi ha més intencionalitat d'obra en el text que no en les passes. Però les passes també procedeixen a fi de forçar la mà perquè compongui el text que més els convingui a elles. Manualitat de la passa, podríem dir-ne. D'altra banda, plena de passos curts, la terra mou els meus peus, i l'espai apareix, finalment, com un subjecte actiu que camina ell també.

Peu i pedal, peu i pedal. I el pas que segueix el pas cap a unes formes barrejades, mixtes, impures, de lletra i camí.

Experiència de suc, de secreció, ara més resinosa, ara més frutal, de terra que es fa i es desfà. Celler de les vistes. Ferm sec i pellut de veremar-les.

I així de bé, sense ni adonar-me'n, com per un text abandonat a ell mateix que permet a les paraules d'actuar segons el seu desig, arribo a un carrer ample i arbrat de Centelles. M'assec a la terrassa d'un bar. Escric aquestes ratlles.

Camí de Tona em truca una amiga i em diu que un diari du la notícia que he sortit del MNAC amb una marededéu a coll. M'enfado. Vaig anar ben amb compte que això no passés. Truco emprenyat a qui crec que és responsable de la filtració. Ganes de deixar-ho estar. Em sembla que res no té sentit. De vegades sóc una mica massa teatral. Impressió d'arbres falsos, de gran decorat, com si no m'acompanyés, sota els peus, una solidesa suficient. Dec ser jo, però tot acaba provocant-me una lleugera sospita d'engany, de tramoia: verds artificials, confusió de plantes, cartrons. Per una estona, cau un sol equivocat. En Dignes em diu: «Segueix, assagista, segueix. És massa d'hora per

acabar el llibre». Però, ¿que potser camino perquè un llibre en parli? Etcètera, etcètera.

Canvi d'horitzó. El lloc és una cosa que no para mai. Un camp com de fusta. Aparicions i aparicions d'emplaçaments que em surten a camí —ells a mi i jo a ells—. Entro en terme de Malla. Fa un cel groguenc, baix i opac. La marededéu pesa fort. Hauria simplement de pesar i passar, just per damunt la imantació de l'espai, per entre els arbres que arrenen el seu pes, damunt la roca viva que és aquella que no s'ha mogut d'allà on pesa: pesar i passar, pesar i passar. Però no tinc esma de fer un pas més. No sabia dir si és la marededéu que pesa el doble del doble o jo que ja no puc dur-la. Em descarrego la motxilla sobre un marge i m'ajec en un llis d'herba.

De ras de terra on sóc, amb les muntanyes petites de tan lluny, l'horitzó té la meva alçada. Bo i descarregat, encara em sento rendit, feixuc de cos. Por d'ensorrar-me allà mateix, com una àncora que cau al fons, per clavar-s'hi. Agafo paper i llapis i provo d'escriure unes ratlles sobre les formes de posar-se, de reposar, en el món. Però aquest pes meu que sento aquí ajagut sempre serà més profund i

essencial que no el que jo pugui aferrar-ne amb paraules i conceptes.

No hi ha fons més profund que el pes. M'agradaria, amb relació a la força que faig a terra quan camino, saber ponderar la que ara pugui fer sobre el paper, i saber escriure directament la posició de cada paraula allà on pesa, allà on ella em demana de pesar; atent així mateix tant a la consistència de l'aire com a la contracció de la paraula en les capes més baixes de l'aire. Que és molt subtil d'establir en quina mesura la gravetat imprimeix i en quina altra, concebuda com un reposallocs, com un sustentacle, més aviat subjecta l'errància escrita.

Seria formidable, en efecte, aprendre de geolocalitzar les paraules tan eficaçment com fos possible: cada paraula amb tota la consciència local que pugui tenir o manifestar, i cada lloc del text amb la paraula que més li escau.

Aquesta pretensió de disposar cada paraula acuradament, tan segura i ferma, com la seva volada li ho permeti, em du, per torna, a la imatge que trasllado i, molt més que no els seus afers i els seus adjectius estrictament devocionals, passo a endevinar en la marededéu unes inclassificables

atribucions d'escriba o d'escrivà. Aleshores, d'una manera gairebé al·legòrica se m'apareix en ella el traç, la gravidesa de traç, d'una majestat —per no dir d'un arbre en majestat— que escriu o que ensenya a escriure amb la poma de Newton a la mà.

O potser el que la imatge té a la mà és la magnetosfera mateixa. Això és, la terra amb tota la llum que hi pesa, amb el pes en or o en tinta de la llum, just amb l'exactitud inscrita de pes que es correspon amb cada massa. Perquè el pes treballa sempre, constantment, sense parar. I al món tot li pesa cap a dins. I el pes no l'omple mai.

Mentre reposo, tinc davant una esplanada de terra d'un color esmorteït per la llum solar. Hi ha una bonança aclofada, xafogosa, pesadíssima. El sol és alt, les ombres, curtes.

Energia formidable del repòs. Tot està inscrit molt més simultàniament que no pas l'escriptura és capaç de fer-ho.

Tècniques passives del pes locatiu, de l'estàtica gràfica.

Exercici del pes: usdefruit del pes, podríem dir-ne.

Ser del món és pesar justament això que ara sento que peso. L'experiència radical de pesar amb el nostre pes en el lloc que sigui és un do. El món ens sospesa constantment, ens alça en pes. Viure és experimentar com, a cada pesada, la gravetat ens regala un suport que és el nostre pes en terra, però, alhora, ens increpa amb un centre inassolible cap al qual tendim. El centre té una força fabulosa. En l'acció física de grafiar, l'escriptura sencera assenyala aquest punt abismat en la profunda invisibilitat que la gravetat apunta. Roís de Corella té un vers tan incisiu de lletra, tan afuat de solc, que s'hi projecta sencer: «I, en el més fons, del món es veurà el centre».

[...]

L'ordre discursiu altre cop, com una inèrcia. El pes està sempre en plena actuació. Sóc a una altra banda, en una altra jornada de camí. La imatge em continua acompanyant. Una garsa surt de sota una fonolleda, fa dos saltirons, s'enlaira amb tot el pes i, després d'una volada curta, es posa sobre un pi. Algun bassal d'aigua, granges.

Extensió de terra lleugerament fluctuant sota uns núvols blancs estarrufats. Se senten brams de vedells. Sobre la totalitat del camí, sobre l'espai de temps en el qual les alternances de pas i de pes es produeixen sense parar, costa destriar, a cada punt, si és l'aire que em pesa damunt o és la terra que m'estira per sota, o bé si és el lloc, simplement, que em fa seu.

La sensació que un lloc determinat ens fa seus, o ens fa fora, o ens estranya, o ens engoleix, té un peu en el terra-barreig constant de la geografia humana amb la no humana, i un altre en la mixtura de dues formes d'espai constitutives, com són uns estats mundials de dispersió, de variació, d'aèria lleugeresa, i unes realitats més sedentàries, establertes, específiques, arrelades i estables.

De vegades m'he demanat si els llocs poden habitar en persones. L'existència del terme «llocot», en el sentit pejoratiu de persona tan llocanera, tan engorronidament allocada, que no es pot treure d'ajoc per res del món, dóna testimoni d'uns certs aclaparaments geogràfics. En aquest cas aquell que anomenem llocot encarna la toixesa més absoluta de l'arrel, com quan diem a algú que és molt soca.

Però, quin seria el pejoratiu contrari?: ¿fugassot?,
¿volainer?, ¿adventici?

Tot i que la gestió moderna i urbana del sol ha tendit a concebre l'espai cada vegada més com un contenidor uniforme que admet tota mena de continguts i hi resta indiferent, l'espai és tan viu i conreable, tan subtil de mides i d'ufana, com ho puguin ser un roser o una murtrera. En aquest sentit, colpeix realment d'observar com s'encongeix un lloc o es dilata segons els usos, segons l'esforç nostre d'atenció, de conreu, d'estima.

La terra es manté, sempre, en saó de més terra. Qui s'hi esforça veu com lleva. Els episodis de voluntat, de paciència, de tenacitat, governen les brotades de mida que fa.

[...]

Repetir és començar. La vida és sempre la mateixa, però cada vegada és nova. La voluntat de perdurar és, en bona

mesura, oposada a la voluntat de vèncer. Com les llavors, com el cel que mai no acaba de cremar, com la insistència inacabablement renovada de les onades, de les aurores, dels brots, començar és repetir. De matinalitat viva, per més que en sàpiguen, les onades, les aurores i els brots encara n'aprenen. La matinalitat no para mai: es produeix amb una força immensa. Per això totes les marededéus trobades són amoroses. No se n'ha trobat mai cap de dolorosa. Només l'amorosa es deixa trobar, només germina l'amorosa. No pot ser d'altra manera, a la falda de la mare sempre s'hi ha collit l'infant.

Crear repetir i repetir crear; com les marededéus, tinguin el nom que tinguin, tantes i sempre soles amb el nen! Però quantes i quantes! Totes, per donar compliment a aquesta marededéu ubiqua i boscosa alhora! Sinonímia d'imatges, de formes dialectals d'imatge, de marededéus que totes s'assemblen, però cada una ho fa a la seva manera, més de fusta a cada còpia, més de llenya a cada brot.

[...]

Marededéu de la meva obaga, podríem dir-ne així? ¿Ni que fos per uns dies?

Amb el sondroll del pas, la imatge em truca. O sóc jo, potser, que, movent-la amb els meus propis passos, truco, amb l'esquena, a la imatge. No hi ha manera d'aturar-me, la imatge m'empeny, com una mena d'estri d'escriure que jo li fos i ella fes moure. La dissolució del camí rere meu i el pes a l'esquena se'm barregen. Sento, sota dels peus, que la terra fa pujada o fa baixada. I sento, rere meu, la línia de flotació de la marededéu que el seu pes dibuixa. Voluble de mena, el pes sobre la terra d'on creixen les passes. Els arbres desfilen a banda i banda. De vegades se'm clava la imatge a l'esquena com si se'm volgués empeltar.

Iconografia de fricció. La marededéu posa llast. El camí va tirant endavant, solcant ara això, ara allò. Cada arbre és ella. Cada arbre és, sempre, ella. La sensació de pes es fluïdifica, ondula d'intensitat: a estones em sento lleuger de càrrega, a estones, en canvi, percebo el pes de la imatge com una arada que dugués fermada a l'esquena. El pes de les coses sempre està en referència a allà on les coses pesen. De fet, per la sensació de pes i segons la convenció més estesa, la imatge semblaria demanar-me que vol tenir

santuari als pujadors costeruts, perquè és allà que la imatge gravita —densa, feixuga i amb força—com si hi volgués posar fonament.

Allotjar i desallotjar. Les rels i l'errància. El pes i el pas altre cop. Els arbres, les passes i el pes. I altre cop, el caràcter tan sagrat com maquinal del ritme. I l'oració dels peus, que és un mai acabar, amb la repetició de les passes que no paren, que no poden, lliurades com estan al costum, al miracle de la repetició.

Potència morfològica del pas. Un text de fusta com una marededéu de fusta. La mare i el nen: l'arbre de soca, quantes vegades nascut! Un roure em diu adéu. Una argelaga em besa els peus, se m'hi agenolla i l'he de decantar amb la mà. Un ginebró fa uns gestos feudals de submissió. Un pi s'ajup de cap. Amb una lleu borrositat de tronc, la resta d'arbres sembla que vagin passant-se camí entre ells: cada arbre arriba al lloc des d'on ha arrencat el que fuig.

Per moments imatge, text i lloc assoleixen el hieratisme, la fluctuació i l'ambigüitat d'una fusta, d'una substància de fusta, quasi humana. Em deixo dur per l'espai. Entre repòs i

dinamisme, entre correntia i sediment, la reciprocitat és constant. Els colors s'esmiquen, s'enterboleixen. De vegades la dissolució és total i mig arribo a sentir-me com un actor de l'espai que transito, amb tota la geografia disponible, ara de fusta verda, ara de fusta vella.

[...]

Ja he fet notar no sé quantes vegades que em repetia. El text sembla tenir un punt de fatiga de tant regirar-se i tornar sobre aquestes imatges enterrades, esperant que una esllavissada o el furgar d'un bou les descalci i puguin fer el miracle del pes. La seva forma prearqueològica d'aparèixer —en la majoria de casos, a través d'una excavació animal— ens inclina a considerar que les nostres obres són ja totes imaginades i fetes, que, si més no hores d'ara, totes les obres són ja al món; passa únicament que el món les regira.

Un camp de marededús. Un text de marededús. Una terra de marededús i el cel a sobre, sense res per amagar.

Una terra de marededéus i un cel que les cobreix desèrtic i despoblat. Un cel, com diu Juan Gelman, «sin coros ni piedad». Sospeso una vegada més la imatge que porto, em demano què té de pes viu i què de pes mort.

[...]

Com tots els recursos del planeta també l'imaginari nostre és limitat. Vist en continuïtat, el seu cabal deu ser força constant. Les formes de l'imaginari popular amb tot el conjunt de recursos repetits i inesperats, repetits i inesperats, tantes vegades com calgui, en donen prova. Segons com, sembla que la facultat d'imaginar vagi per tandes rigoroses; segons com, sembla més generosa, més regalada, però la consciència d'aprofitament d'un doll és sempre manifestament present.

La pervivència de contalles, de relats, de cultes —els uns encastats en els altres—, les esgotadores catalogacions descatalogacions d'imatges,

d'entreimatges, les icones arcaiques, els dogmes nous, tot això és d'una densitat inestroncable, substancial, inacabablement activa i fluent. En qualsevol tros, en qualsevol pam, la terra es mostra tan fertilitzada com fatigada per segles de ficció. I això d'un cap de món a l'altre. No cal dir que aquesta amalgama de les coses que creiem de veure amb les que creiem d'imaginar depassa l'àmbit estrictament religiós. El món contemporani, amb tota la litúrgia tecnològica, segueix extraordinàriament poblat d'entitats fictícies. Les relacions entre veritat i il·lusió, entre saber i creure, entre al·lucinació i lucidesa, poden arribar a ser molt complexes. Després hi ha els supòsits de cada època, de cada indret, amb tot el cos successiu i mutant de convencions, de valors, de simbolitzacions, de litúrgies.

De camí, els arbres continuen afegint-se els uns als altres, n'hi ha molts. Aneu a saber on comença una visió i on acaba la nostra complicitat amb ella. Tanco els ulls un instant. Més imatges. La nostra relació amb la invisibilitat n'està farcida. ¿En quantes i quantes coses no creiem cegament? Valga'm Déu! La riquesa forestal d'imatges que

es produeix resulta prodigiosa! De fet, tant les paraules com les imatges de culte són formes de mediació. De vegades, a les mateixes paraules que fem servir els ulls se'ls tanquen de tant com els pesen. És el pes de la son, amb tot allò que acceptem de creure, amb tot allò que la creença té de son consentida, profunda, inherent.

Pressiono a terra amb els tres dits d'escriure. Creure en les paraules una mica, tot just una mica, només per travessar-hi. Consistència, inestabilitat. Miro una llentisclera com si fos una cosa ara absolutament imaginària, ara gens. Un arbre. ¿Un arbre? ¿Com no equivocar-se? ¿Com pots saber res de massa cert, si la consciència és feta i pastada d'allò mateix que saps?

Potser la terra és ferma perquè creu en ella mateixa, o potser la consolida la mateixa certesa que tenim de pesar-hi damunt. Realment, qualsevol intensitat sobtada de visió o d'incisió genera un determinat efecte de solidesa. I potser per això creiem en l'escriptura. Potser per això mateix ens inclinem per escriure. ¿Té alguna cosa de pregària aquest gest?

Així que els arbres fan un pas, el text els deixa entrar i la visió continua. Estatuària absoluta: déu de la vegetació i vegetació de déus, amb tota aquella fusta provant de fer el cap viu. El bosc replantat d'imatges; repoblar un bosc, se'n diu. Un híbrid d'arbre i d'imatge. Un arbre meitat policromat, meitat no. La figura daurada d'un arbre. El camí entre masses d'arbres i petites clarianes. Alguns arbres semblen il·luminats de part de dins. Un d'ells espleta tot el volt amb una resplendor de fulles d'espasa.

Enmig d'una botànica densa i puixant, arribo a una font amb un còm ple d'aigua. És un tronc de roure, em sembla. L'arbre buidat, receptiu, ajagut: l'arbre abeurador. L'arbre concavat per deixar que el cel tremoli a l'aigua. Els plecs de l'aigua. La deïtat viva. Els plecs d'aigua de l'arbre.

Continuo caminant entre arbres i ocells, entre divinitats i emissaris. El sotabosc és net i la quantitat de troncs que deixa veure resulta impressionant. Sempre he cregut que entre els arbres, els ocells i l'aire hi ha una relació secreta: el ventall dels arbres, el pit dels ocells, el vent. En el cant no hi ha res en va.

Camino a poc a poc, perquè el que hagi de venir arribi més dolçament i no sigui tan ràpid a anar-se'n. Un arbre s'estarrufa, un altre em mira mig rient. Amb una fascinant naturalitat, l'escriptura es converteix en arbre just al moment de passar-hi, després torna a ser ella.

Amb el pas articulo mitjos arbres, quarts d'arbre, estelles, branquillons. En certs trams la redacció surt amb dificultat, en d'altres és una redacció trobada, fluent. Tota l'estona que escric la paraula «arbre» com si confiés que suma espessor. De tant en tant m'ensorro en un so per un excés de confiança. No sabia destriar la part lletrada de la part illetrada de les fulles. Tiro més enllà. L'escriptura s'abrina, s'estén. Com jo mateix, les paraules també dormen on se'ls fa de nit. Algunes, abans de dormir posen la mà al foc.

Poc a poc, el bosc va esclerissant-se i tendeix a desaparèixer. Si em giro a mirar, tot ho veig escrit en una llengua barroca, copiosa, inflada. El món és tota una altra cosa, d'una presència que no sé, que no se sap.